

Nitriansky kraj - charakteristika regiónu

30.04.2025 |

[Poloha, rozloha, geografické podmienky](#)

[Demografické východiská](#)

[Ekonomické a sociálne špecifiká](#)

Poloha, rozloha, geografické podmienky

Nitriansky kraj svojou rozlohou 6 343,7 km² zaberá 12,9 % územia Slovenskej republiky. Nachádza sa v juhozápadnej časti Slovenskej republiky, pričom na juhu hraničí s Maďarskou republikou, na východe s Banskobystrickým krajom, na severe s Trenčianskym krajom a na západe s Trnavským krajom. V kraji je najjužnejší bod Slovenska v obci Patince, v okrese Komárno (47°43'52" s. š.).

Reliéf kraja má prevažne rovinný a nížinný charakter prerušovaný pahorkatinami. Takmer celý kraj sa nachádza na Podunajskej pahorkatine a Podunajskej rovine, čo sú celky Podunajskej nížiny. Na severe jeho územia sa tiahne pohorie Tríbeč, severovýchod je lemovaný výbežkami Štiavnických vrchov a sčasti Pohronským Inovcom. Najvyšším miestom v kraji je vrch Panská Javorina s výškou 943,4 m n. m. v pohorí Považský Inovec. Najnižšie položeným miestom je breh rieky Dunaj pri výtoku z kraja pri štátnej hranici s Maďarskom (101,5 m n. m.). Podstatnú časť juhu a juhovýchodu kraja zaberá kvalitná poľnohospodárska pôda. Kraj patrí k najteplejším oblastiam a najproduktívnejším poľnohospodárskym centráм Slovenska. Najmä v jeho južných oblastiach je bohatý na výskyt vodných zdrojov. Územím kraja preteká viacero riek - najdlhšia slovenská rieka Váh, ďalej Dunaj, Nitra, Hron, Ipeľ a Žitava, pričom rieky Dunaj a Ipeľ tvoria prirodzenú štátnu hranicu s Maďarskom.

Nitriansky kraj je bohatý na zásoby nevyhradených nerastov, ako sú štrkopiesky, stavebný kameň a tehliarska surovina.

Na jeho územie zasahujú chránené krajinné oblasti Dunajské luhy (okres Komárno), Štiavnické vrchy (okres Levice), Ponitrie (okres Nitra, Topoľčany, Zlaté Moravce) a čiastočne Biele Karpaty (okres Topoľčany). Z ďalších maloplošných chránených území je 11 národných prírodných rezervácií, 37 prírodných rezervácií, 20 prírodných pamiatok, 57 chránených areálov a 9 chránených vtáčích území.

Podľa územno-správneho usporiadania v zmysle zákona NR SR č. 221/1996 Z. z. sa člení na 7 okresov: Komárno, Levice, Nitra, Nové Zámky, Šaľa, Topoľčany a Zlaté Moravce. Rozlohou najmenším okresom kraja je okres Šaľa (355,9 km²) a najväčším je okres Levice (1 551,1 km²), ktorý je zároveň aj najväčším okresom Slovenska.

V Nitrianskom kraji sa nachádza 354 obcí, z ktorých má 16 štatút mesta. Väčšina obyvateľov regiónu žije na vidieku, podiel mestského obyvateľstva nepresiahol 45 %. Dominujúcim mestom je krajské mesto Nitra, v ktorom ku koncu roka 2024 žilo 76 tis. obyvateľov. K mestám s viac

ako 30-tisíc obyvateľmi patria Nové Zámky, Komárno a Levice.

Demografické východiská

Nitriansky kraj mal ku koncu roka 2024 666-tisíc obyvateľov, čo predstavovalo 12,3 % z celkového počtu obyvateľov Slovenska. Hustota obyvateľstva dosiahla 105 osôb na km². Najhustejšie osídleným okresom bol okres Nitra s hustotou 189 obyvateľov na km², naopak, najredšie osídleným okresom boli Levice, kde na km² pripadlo 70 obyvateľov.

Demografický vývoj v kraji aj v roku 2024 charakterizovalo pokračujúce spomaľovanie reprodukcie obyvateľstva. Počet živonarodených detí dosiahol 4 831, čo zodpovedalo najnižšej hodnote od roku 1996. Počet zomretých obyvateľov predstavoval 7 638 osôb, čo bola štvrtá najnižšia hodnota od roku 2015. Úmrtnosť dlhodobo prevyšuje pôrodnosť – v roku 2024 zomrelo o 2 807 osôb viac, ako sa narodilo. Išlo o druhý najvyšší prirodzený úbytok od roku 1996. Celkový medziročný pokles obyvateľstva v regióne, ktorý dosiahol 2 701 osôb, bol mierne kompenzovaný kladnou migráciou. Pristáhovalo sa o 106 osôb viac, ako sa odsťahovalo.

Veková štruktúra obyvateľstva Nitrianskeho kraja v roku 2024 naďalej odrážala trend starnutia populácie. Podiel detí vo veku do 14 rokov klesol na 13,7 %, zatiaľ čo podiel obyvateľov vo veku 65 a viac rokov vzrástol na 20,6 %. V porovnaní s rokom 2015 sa zastúpenie detskej zložky populácie zvýšilo len nevýrazne – o 0,3 percentuálneho bodu. Naopak, podiel seniorov vzrástol výraznejšie, a to až o 4,8 percentuálneho bodu, teda približne štrnásťnásobne rýchlejším tempom. Priemerný vek obyvateľa kraja dosiahol 44 rokov.

V priebehu roka 2024 bolo v kraji uzavretých 2 977 manželstiev, čo predstavuje medziročný pokles o viac ako 5 %. Išlo o piaty najnižší počet sobášov od roku 1996. Rozviedlo sa 1 098 manželstiev, čo predstavuje tretiu najnižšiu hodnotu od rovnakého obdobia. Počet rozvodov medziročne vzrástol o 4,5 %.

Ekonomické a sociálne špecifiká

Vysoko produktívne poľnohospodárstvo a tiež množstvo priemyselných podnikov majú dopyt po kvalitnej pracovnej sile. V roku 2023 ekonomicky aktívni obyvatelia, teda pracujúci a nezamestnaní nad 15 rokov, tvorili takmer 53 % populácie. Miera ekonomickej aktivity, čiže pomer ekonomicky aktívnych k obyvateľstvu nad 15 rokov veku, predstavovala 61,6 %. Miera zamestnanosti (pomer 20 až 64 ročných pracujúcich k celému obyvateľstvu v rovnakom veku) dosiahla 79,3 % a miera nezamestnanosti, teda podiel nezamestnaných z ekonomicky aktívnych bola 3,5 %. Priemerná nominálna mesačná mzda dosiahla 1 469 eur a za celoslovenským priemerom zaostala o 159 eur.

V Nitrianskom kraji ku koncu roka 2023 pôsobilo 32,6 tis. právnických osôb, z ktorých predstavovali podniky 87,1 % a 49,2 tis. fyzických osôb, z ktorých živnostníci tvorili 93,4 %.

Podniky realizovali svoju činnosť prevažne v odvetví obchodu, odborných vedeckých a technických činnostiach a v priemysle, živnostníci zase v oblasti stavebníctva, priemyselnej výroby a v obchode.

Regionálny hrubý domáci produkt v bežných cenách za rok 2023 dosiahol v Nitrianskom kraji 13 492 mil. eur a z celonárodného HDP tvoril 11 %. V prepočte na obyvateľa predstavoval 20 031 eur a bol o 11 % nižší ako priemer Slovenska.

Najväčší podiel na hrubej pridanej hodnote regiónu v roku 2023 tvoril priemysel a to 40,6 %. Obchod, doprava, ubytovanie a stravovanie sa podieľali 17,3 % a verejná správa, obrana, povinné sociálne zabezpečenie, zdravotníctvo a sociálna pomoc 11,5 %.

Nitriansky kraj je najproduktívnejším poľnohospodárskym krajom Slovenska. Obhospodaruje najväčšiu výmeru poľnohospodárskej pôdy zo všetkých krajov SR (464 tis. ha). Patrí k najvýznamnejším producentom poľnohospodárskych plodín ako sú pšenica, jačmeň, kukurica na zrno, hrach jedlý, cukrová repa technická, repka olejnatá, slnečnica na semeno a tiež hrozna na Slovensku. Živočíšna výroba sa zameriava na chov hydiny a ošípaných.

Skladba priemyselných odvetví je pestrá, dominantné miesto má krajské mesto Nitra, ktorého významným podnikom je automobilka Jaguar Land Rover. Medzi ťažiskové odvetvia kraja patrí automobilový, elektrotechnický, strojársky, potravinársky, chemický a gumársky priemysel. V Šali sa nachádza dôležitý chemický závod Duslo, a. s., v ktorom sa vyrábajú sa dusíkaté hnojivá a gumárske chemikálie. Priemyselné podniky Nitrianskeho kraja v roku 2023 zamestnávali 65,8 tis. osôb a tržby za ich výkony a tovar dosiahli 10,6 mld. eur.

Z hľadiska stavebnej produkcie ide o slabší región. Stavebné organizácie so sídlom v Nitrianskom kraji zrealizovali vlastnými zamestnancami produkciu za 766,5 mil. eur. Stavebná produkcia podľa dodávateľských zmlúv dosiahla 934,4 mil. eur. Bytová výstavba v regióne oproti predchádzajúcim dvom rokom spomalila svoje tempo. V roku 2023 sa dokončilo iba 2 091 bytov. Viac ako tretina z nich sa postavila v okrese Nitra.

Nitriansky kraj je dobre prepojený cestnými komunikáciami medzi okresmi a aj medzinárodnými cestnými ťahmi. Jeho cestná sieť predstavovala 2 593 km, z ktorých iba 66 km tvorili rýchlostné cesty. Kraj evidoval v roku 2023 497 tis. motorových vozidiel. Podiel osobných bol prevýšil 69 %. Územím prechádza aj medzinárodná magistralna trať železničnej dopravy. V meste Komárno sa nachádza na rieke Dunaj významný riečny prístav, ktorý je napojený na európsku riečnu magistrálu Rýn – Mohan – Dunaj. Cez územie Nitrianskeho kraja vedú dôležité potrubia. Najvýznamnejšie plynovody sú Tranzitný a Medzištatný. Ropovody vedúce cez Nitriansky kraj sú Družba a Adria.

Na celom území kraja je dobre vybudovaná hustá sieť školských zariadení. V takmer každej väčšej obci je základná škola, zabezpečujúca povinnú školskú dochádzku. V roku 2023 na území kraja pôsobilo 430 materských škôl, 287 základných škôl, 22 gymnázií, 55 stredných odborných škôl a 2 konzervatóriá. V krajskom meste Nitra sídlia 2 univerzity - Slovenská poľnohospodárska univerzita a Univerzita Konštantína Filozofa. V meste Komárno sídli Univerzita J. Selyeho, v Nových Zámkoch zase pôsobí Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce VŠ zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety.

Zdravotná starostlivosť v roku 2023 bola zabezpečovaná hlavne v 11 nemocniciach, v 1 256 zariadeniach ambulantnej zdravotnej starostlivosti a v 6 liečebniach. Spolu bolo v kraji 1 572 zdravotníckych zariadení.

Rozvoj kultúry siaha do čias raného osídlenia starých Slovanov a pokračoval v prvom štátnom útvare Pribinovom Nitrianskom kniežatstve a počas Veľkej Moravy cez stredovek až do novoveku. V oblasti kultúry má dlhoročnú tradíciu krajské mesto Nitra ako jedno z najdôležitejších centier slovanskej vzdelanosti, kultúry a kresťanského života. Nitra je mesto na Slovensku s najstaršou písomnou zmienkou (r. 826).

Na území kraja v roku 2023 pôsobilo 9 divadiel vrátane malých a nezávislých, 12 kín s 19 premietacími sálami, 3 galérie vrátane pobočiek, 18 múzeí a 211 fungujúcich knižníc. Pozornosť si zaslúži Divadlo Andreja Bagara v Nitre, Ponitrianske múzeum a Nitrianska galéria.

Najvýznamnejšie kultúrno-historické pamiatky (hrady a zámky) v kraji sú [Levický hrad](#), [hrad Gýmeš](#) (nad obcou Jelenec), [Nitriansky hrad](#), [Oponický hrad](#), [Topoľčiansky hrad](#), [hrad Hrušov](#) (nad obcou Hostie) a Čierny hrad (nad obcou Zlatno). Historické sídelné štruktúry má kraj vo forme mestskej pamiatkovej rezervácie Nitra. V okrese Levice sa nachádza pamiatková rezervácia ľudovej architektúry - [skalné obydlia v obci Brhlovce](#). Okrem toho boli vyhlásené nasledovné pamiatkové zóny: Šahy, Komárno, Nitra - Staré mesto (Dolné mesto), Topoľčany, Zlaté Moravce a na vidieku Bátovce (okres Levice). K často navštevovaným miestam patrí aj [Arborétum Mlyňany](#) a [Národný žrebčín v Topoľčiankach](#). Z hľadiska prírodného bohatstva vyniká kraj v oblasti termálnych prameňov v [Podhájskej](#), [Patinciach](#), [Komárne](#), [Poľnom Kesove](#) a [Štúrove](#), pri ktorých vznikli hojne navštevované [termálne kúpaliská a aquaparky](#). Do Nitrianskeho kraja v roku 2023 zavítalo takmer 209-tisíc návštevníkov, ktorí sa ubytovali v 386 ubytovacích zariadeniach.